

***Nacionalni centar za vanjsko
vrednovanje obrazovanja***

NACIONALNI ISPITI U TREĆIM RAZREDIMA SREDNJIH ŠKOLA

Ispitni katalog iz Etike

u školskoj godini 2007./2008.

veljača 2008.

Stručna radna skupina za izradbu ispitnih materijala iz Etike:

dr.sc. Dijana Lozić Leko, Gimnazija A. G. Matoša, Zabok

Krešimir Gracin , prof., X. Gimnazija «Ivan Supek», Zagreb

Miljenko Šestak, prof., Gimnazija dr. Ivana Kranjčeva, Đurđevac.

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. SVRHA PREDMETA	4
3. OPĆI CILJEVI PREDMETA	4
4. POSEBNI CILJEVI – OBRAZOVNI ISHODI	5
5. STRUKTURA ISPITA	10
6. VRSTE ZADATAKA	11
6.1. ZADATCI ZATVORENOGA TIPA	11
6.2. ZADATCI OTVORENOGA TIPA	13
7. NAČIN VRJEDNOVANJA ISPITNIH DIJELOVA	14
8. TRAJANJE ISPITA	14
9. TEHNIČKI OPIS ISPITA	14
10. OGLEDNI PRIMJERAK TESTA	15
10. KLJUČ ZA ODGOVORE OGLEDNOGA PRIMJERKA TESTA	21
10. LITERATURA	27

1. UVOD

Ovaj tekst je Ispitni katalog iz Etike za nacionalni ispit koji će se održati u svibnju 2008. godine.

Svrha ispitnoga kataloga je pomoći nastavnicima, ali i ostalim dionicima nastavnoga procesa, da se upoznaju s pojedinostima nacionalnoga ispita iz Etike.

Ispitom iz Etike provjeravat će se kako su i koliko učenici sposobni rabiti znanja i kompetencije koje su stjecali i razvijali tijekom trogodišnjega obrazovanja iz ovoga nastavnoga predmeta.

U ispitnome katalogu definirana je svrha Etike kao nastavnoga predmeta, te opći i specifični ciljevi iste – opisi mjerljivoga ponašanja učenika koje će se provjeravati pisanim ispitom.

Nadalje, određena je struktura ispita i opisane su vrste zadataka koje će se koristiti, s dodatnim pojašnjenjem načina bodovanja za svaku vrstu zadatka te tehničkim opisom ispita.

Na samome kraju ponuđen je i ogledni primjerak testa kako bi se dionicima nastavnoga procesa pružio što jasniji uvid u izgled nacionalnoga ispita iz ovoga predmeta. U dodatnim poglavljima kataloga pojašnjeno je kako se učenik može pripremiti za ispit i koju literaturu može koristiti.

2. SVRHA PREDMETA

Etika kao nastavni predmet osposobljava učenika:

a) da kroz stjecanje znanja o terminologiji, koncepcijama i problemima etike kao filozofske discipline razvije sposobnost za moralno prosuđivanje, etičko argumentiranje i orijentiranje u životu,

b) da razvija senzibilitet za moralno ispravno djelovanje, prije svega za suosjećanje s drugima te za poštivanje temeljnih vrijednosti: ljudskoga dostojanstva, slobode, tolerancije i pravičnosti.

3. OPĆI CILJEVI PREDMETA

Na kraju trogodišnjega obrazovanja iz nastavnoga predmeta Etika učenik:

- razumije etičku problematiku unutar povijesti filozofije, razlikuje sustave vrijednosti različitih misaonih razdoblja, sposoban je smjestiti ih u povijesni kontekst različitih kulturnih i religioznih tradicija, razlikuje i prepoznaje izvorne etičke tekstove
- sposoban je analizirati tekst etičke problematike te argumentirano, temeljem razumijevanja općih načela etičkoga prosuđivanja, iskazati vlastiti odnos spram ideja predstavljenih u istome
- može primijeniti apstraktnu etičku argumentaciju različitih koncepcija na konkretne moralne dileme ili situacije
- razumije ljudsko djelovanje kao centralnu kategoriju praktičke filozofije, sposoban je promotriti ga ne samo iz etičkoga aspekta nego je u stanju razumjeti etičke implikacije srodnih područja; političke filozofije, filozofije prava, socijalne filozofije, antropologije te religijskih učenja

- može razlikovati temeljne etičke probleme razvitka prirodnih znanosti, posebno biologije, medicine, informacijskih znanosti, te njihov utjecaj na individualni i socijalni život
- razumije globalne procese industrijalizacije i modernizacije te naraslu potrebu za odgovornošću prema prirodi, zbog mijenjanja, degeneriranja i uništavanja bio i ekosustava
- temeljem poznavanja etičkih načela sposoban je donositi moralne prosudbe o vlastitomu djelovanju, kao i djelovanju drugih, te predlagati etička rješenja za ispravno i dobro djelovanje
- sposoban je dalje razvijati/osvještavati vlastiti moralni identitet kako bi se lakše snalazio u suvremenome svijetu svjetonazorskoga pluralizma
- sposoban je suočiti se sa situacijama koje uključuju moralne dileme i konflikte te impulzivna rješenja zamijeniti racionalnim shvaćanjem
- učenik treba pojasniti, povezati, prosuditi značenje, moralni smisao vlastite uloge unutar obitelji, škole, odnosa uzajamnoga poštovanja prema vršnjacima, društvenoj zajednici, te ljudskoj zajednici kao cjelini.

4. POSEBNI CILJEVI – OBRAZOVNI ISHODI

Posebni ciljevi su jasne i konkretne tvrdnje o konkretnim učenikovim znanjima, vještinama i kompetencijama. Definirani su korištenjem revidirane Bloomove taksonomije znanja i kognitivnih procesa – na različitim razinama složenosti *kognitivnih procesa* (procesa koji se koriste da bi se naučilo – pamćenje, razumijevanje, primjenjivanje, analiziranje, evaluacija ili kreiranje) te na različitim razinama *znanja* (činjenično, konceptualno, proceduralno znanje).

Razvrstani su u četiri tematske cjeline koje ne odgovaraju godinama učenja etike, već predstavljaju sintezu svih programa sistematiziranih prema ključnim područjima izučavanja.

Tematske cjeline su:

- 1) Savjest i identitet
- 2) Društveno okruženje i moralna svijest
- 3) Odnos prema prirodi tehnologiji i znanosti
- 4) Etika kao filozofija morala

Pregled posebnih ciljeva Etike

SADRŽAJNE CJELINE	POSEBNI CILJEVI (<i>što učenik mora znati, razumjeti i moći učiniti</i>)
1. Savjest i identitet	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznati i odrediti pojmove: etika, moral, vrlina, djelovanje, vrijednosti, volja, moralni osjećaj, moralno iskustvo, osobnost, moralni identitet • razlikovati sustave vrijednosti, ideale i idole • prikazati u kratkim crtama i prepoznavati povijesne primjere moralnih uzora (Sokrat, Franjo Asiški, Albert Schweitzer) • poznavati Kohlbergovu teoriju o razvitku moralne svijesti • odrediti i razlikovati razine moralne svijesti • pojasniti razliku vrijednosnih i činjeničnih sudova • pojasniti moralnost kao temeljnu antropološku značajku čovjeka • navesti značajke, prepoznati i pojasniti pojam savjesti kao osnovu moralnoga identiteta, prepoznati različite aspekte djelovanja u skladu sa savješću, <i>teološki</i> (razjasniti etičke postulate različitih religija), <i>antropološki</i> (razjasniti probleme egzistencije čovjeka u smislu nedovršenosti čovjeka, otvorenosti i vječnog traganja za smislom, slobode i njezinih granica), <i>sociološki</i> (pojasniti, analizirati moralnu svijest ili savjest iz aspekta uzajamnih odnosa u nekoj zajednici) • analizirati konflikte savjesti, konflikte normi i vrijednosti • objasniti značaj samorefleksije u Sokratovoj etici • prepoznati i objasniti osnovne etičke misli grčkih i kršćanskih mitova i legendi • analizirati etičko određenje borbe između dobra i zla u grčkoj mitologiji i bajkama • prepoznati bitne karakteristike i objasniti utjecaj razvitka znanja i moći na etičko shvaćanje i moralno djelovanje čovjeka (Prometej, Faust) • usporediti i objasniti problem općega važenja i utemeljenja vrijednosti, moralnih načela i normi • razlikovati deskriptivnu i normativnu etiku, (etički i

	<p>normativni relativizam te kategorički imperativ, zlatno pravilo)</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrediti i objasniti razliku između etičkoga egoizma (kao općega načela djelovanja: hedonizam, utilitarizam) i psihološkoga egoizma • odrediti i objasniti savjest kao prethodnu i naknadnu (grižnja savjesti) • navesti i objasniti različite oblike povrede savjesti, zbog neznanja, nesagledavanja posljedica djelovanja ili namjernoga propuštanja djelovanja
2. Društveno okružje i moralna svijest	<ul style="list-style-type: none"> • prikazati u kratkim crtama i izvesti zaključak o važnosti moralno uređenih i normiranih međuljudskih odnosa (socijalnih institucija), objasniti granice prirodnoga stanja i apsolutne slobode (Hobbes) • kategorizirati različite uzroke sukoba u međuljudskim odnosima kao <i>psihološke</i> (predrasude i diskriminacija), <i>ekonomske</i> (konzumerizam i ekonomsko natjecanje), <i>političke</i> (zlouporaba moći i autoritarizam), <i>moralne</i> (moralna isključivost i netolerantnost), <i>religiozne</i> (vjerska nesnošljivost) te objasniti etičke vrijednosti demokracije i ljudskih prava, suživota i pluralizma etičkih i političkih orijentacija u modernom društvu • interpretirati konflikt između egoizma pojedinačnih interesa i općega dobra • objasniti različite aspekte slobode (sloboda od i sloboda za) • odrediti i objasniti osnovne moralne i etičke postavke: kršćanstva (katolicizam, protestantizam, pravoslavlje), židovstva, islama, hinduizma, budizma i konfucijanizma • analizirati tekstove iz različitih religijskih tradicija • prepoznati i opisati zlatno pravilo u različitim kulturama • objasniti i etički procijeniti važnost ideje ekumenizma • analizirati etičko utemeljenje ljudskih prava • navesti različite vrste ljudskih prava • odrediti i analizirati osnovne razlike između prava i morala • prepoznati bitne karakteristike i objasniti važnost uređenja pravne države

	<ul style="list-style-type: none"> • objasniti Platonovu ideju pravednosti • objasniti razliku moralnoga i političkoga određenja pravednosti, objasniti odnos pravednosti i demokracije • objasniti sofističko razlikovanje prirodnoga i pozitivnoga prava • objasniti problematiku paternalizma u političkim odnosima • pojasniti osnovne ideje političke filozofije kroz analizu teorijskih shvaćanja Platona, Aristotela, Machiavellija, Morusa, Hobbesa, Lockeja i Rawlsa • objasniti shvaćanje pojma pravednosti unutar kršćanskoga socijalnoga nauka
3. Odnos prema prirodi, tehnologiji, znanosti	<ul style="list-style-type: none"> • navesti, prepoznati, objasniti osnovne termine u sklopu ove sadržajne cjeline i njihove međusobne odnose (antropocentrizam, biocentrizam, etiku znanosti, biotehnologiju, gensku manipulaciju, prirodu, tehnologiju, ekološku etiku, eugeniku, genom, genetiku, gensku terapiju, kloniranje, genetičko inženjerstvo, medicinsku etiku, pobačaj, doniranje organa, donore, eutanazije • prepoznati i usporediti koncepcije antropocentrizma i biocentrizma • opisati i identificirati osnovne etičke probleme u koncepcijama antropocentrizma i biocentrizma npr. odgovornost znanstvenika za ukupan sustav prirode • objasniti načela Jonasove etike odgovornosti, etike straha i etike budućnosti • argumentirati važnost moralne odgovornosti znanstvenika i političkih subjekata u uvjetima nesagledivosti posljedica tehnološkoga razvoja • prikazati u kratkim crtama odnose čovjeka prema biotehnološkim rezultatima, izvesti moguće moralne posljedice iz primjene eugenike, genetskog inženjerstva, genske terapije • opisati i identificirati osnovne moralne probleme koji nastaju na medicinskom području (eutanaziju, pobačaj,

	<p>održavanje pacijenta na životu, presađivanje organa, paternalizam, autonomiju bolesnika)</p> <ul style="list-style-type: none"> • odrediti i opisati osnovna tematska područja (odnos liječnik - pacijent, pravo na život, dostojanstvo osobe, biomedicinska istraživanja, etičke kodekse i zakletve) • objasniti moralne norme u sustavu zdravstva, smisao i sadržaj Hipokratove prisege • analizirati tekstove različitih koncepcija odnosa čovjek - priroda (Bacon, Descartes, poglavica plemena Seattlea)
4. Etika kao filozofija morala	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznati i odrediti filozofske pojmove (etika, moral, ćudoređe, moralno djelovanje, deontološka etika, teleološka etika konzekvencijalistička etika, eudaimonistička, utilitaristička, hedonistička etika, etika dobra i etika ispravnoga djelovanja, dužnost, praktička filozofija, zlatno pravilo, kategorički imperativ, krepost, etičke i dijanoetičke kreposti, dobro – najviše dobro, moralna autonomija i heteronomija) • razlikovati i navesti različite, nefilozofske oblike moralne refleksije: mitske, književne, religijske • razlikovati i navesti različite vidove morala: subjektivni (savjest, krepost, izbor moralnih načela i normi) i objektivni (običajnost, tradicija, autoriteti, sustavi vrijednosti, osnova važenje pravnih političkih i drugih normi neke zajednice) • analizirati temeljne tekstove svjetske etičke baštine i njihove autore: Aristotel, Kant, Konfucije, Stari i Novi zavjet • analizirati problem utemeljenja dobra i pojam najvišega dobra u etici, objasniti Mooreovu 'naturalističku pogrešku', te interpretirati von Wrightovu analizu pojma „dobro“ • razlikovati pojmove moralno, nemoralno, amoralno, normativna etika, deskriptivna etika i metaetika, te razlikuje opću etiku od primijenjenih etika različitih područja kao što su medicinska etika, profesionalna etika, etika zaštite okoliša i sl.

	<ul style="list-style-type: none"> • pojasniti razlike između etičkoga kognitivizma i nonkognitivizma; preskriptivizma, emotivizma i intuicionizma • poznavati, analizirati osnovne pojmove, teorije i teorijska uporišta etičkih učenja Sokrata, Aristotela, kršćanske etike, Kanta te suvremene etike Habermasa (etika diskursa, konsenzualna teorija istine)
--	---

5. STRUKTURA ISPITA

Ispit iz predmeta Etika obuhvaća sadržaje trogodišnjega gimnazijskoga obrazovanja iz ove oblasti i jednak je za sve učenike gimnazijskoga programa. Ispit obuhvaća četiri tematske cjeline određene u prethodnome poglavlju (savjest i identitet, društveno okruženje i moralna svijest, odnos prema prirodi, tehnologiji i znanosti, etika kao filozofija morala).

Ispitivat će se činjenična, konceptualna te proceduralna razina znanja na različitim razinama kognitivnih procesa (pamćenje, razumijevanje, primjenjivanje, analiziranje, evaluiranje i kreiranje).

Ispit je podijeljen na dvije ispitne cjeline.

Tablica 1.

ISPITNE CJELINE	Vrste zadataka	Razina znanja
<i>I. DIO ISPITA</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ zadatci zatvorenoga tipa ○ zadatci dopunjavanja i kratkih odgovora 	činjenično znanje
		konceptualno znanje
		proceduralno znanje
<i>II. DIO ISPITA</i>	<ul style="list-style-type: none"> ○ esej 	proceduralno znanje

U drugome dijelu ispita učenici trebaju sastaviti kraći tekst (do 450 riječi) na temelju ponuđenoga teksta ili tekstova. Tekstovi mogu biti etički (odlomci iz filozofske literature) ili nefilozofski (novinski ili sl.).

Tekstovi će biti popraćeni pitanjima koja trebaju biti i smjernice za pisanje sastavka.

Tablica 2. – PRVI DIO TESTA

TEMATSKE CJELINE	Savjest i identitet	Društveno okružje i moralna svijest	Odnos prema prirodi, tehnologiji i znanosti	Etika kao filozofija morala
Zastupljenost pojedinih cjelina	20%	30%	20%	30%
Trajanje	30 minuta			
BODOVI	30 bodova		50% od ukupnog broja bodova	

Tablica 3. – DRUGI DIO TESTA

Ispitne cjeline	Moguće je ispitivanje svih navedenih tematskih cjelina.		
Vrsta zadataka	Zadatak esejskoga tipa		
Trajanje:	60 minuta		
BODOVI	30 bodova	50% od ukupnog broja bodova	

6. VRSTE ZADATAKA

6.1. Zadatci zatvorenoga tipa

1. Zadatci višestrukoga izbora

Zadatci višestrukoga izbora sastoje se od upute, osnove i četiriju ponuđenih odgovora. Jedan je odgovor točan.

Primjer

U sljedećem zadatku samo je jedan odgovor točan. Na listu za dogovore uz redni broj zadatka označite slovo točnoga odgovora.

Hedonistička, ali i utilitaristička etika dobro određuje kao:

- A. krepost
- B. ugodu
- C. dužnost
- D. ljubav

2. Zadatci alternativnoga izbora

Zadatci alternativnoga izbora sastoje se od pitanja ili tvrdnje za koju učenik treba utvrditi je li točna ili ne.

Primjer

Odredite je li navedena tvrdnja točna (T) ili netočna (N). Na listu za odgovore uz redni broj zadatka obilježite znakom X slovo točnoga odgovora.

Aristotel je rekao: „Dobro je ono čemu sve teži.” T N

3. Zadatci povezivanja i sređivanja

U ovoj vrsti zadatka podaci su grupirani u dvije skupine, a od učenika se traži da ih smisleno poveže u cjeline prema navedenom kriteriju.

Primjer:

U slijedećem zadatku svakome pojmu u lijevome stupcu možete pridružiti samo jedan pojam iz desnoga stupca. Na listu za odgovore trebate uz broj koji označava pojam u lijevome stupcu obilježiti znakom X slovo točnoga odgovora iz desnoga stupca.

Poveži istoznačne pojmove.

1. etika	A. htijenje
2. savjest	B. moralna filozofija
3. vrlina	C. moralna svijest
4. moral	D. zabrana
	E. ćudoređe
	F. krepost

4. Zadatci višestrukih kombinacija

Zadatci višestrukih kombinacija sastoje se od upute, osnove i šest ponuđenih odgovora među kojima učenik treba odabrati dva koja su točna.

Primjer:

Kantova etika je:

- a) hedonistička
- b) formalistička
- c) eudaimonistička
- d) deontološka
- e) utilitaristička

6.2. Zadatci otvorenoga tipa

1. Zadatci dopunjavanja

U **zadacima dopunjavanja** učenik treba dovršiti rečenicu upisivanjem pojma koji nedostaje.

Primjer:

Koncepcija prema kojoj je čovjek unutar živoga svijeta jedini predmet etičkoga interesa i moralne skrbi, naziva se _____.

2. Zadatci kratkih odgovora

U zadacima **kratkih odgovora** učenik na pitanje odgovara s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom.

Primjer:

Iz koje ideje Platon u svome djelu „Država” izvodi idealnu svrhu političke vladavine?

3. Zadatci produženih odgovora

U zadacima **produženih odgovora** učenik na pitanje treba odgovoriti složenom rečenicom ili sa više njih.

Primjer:

Objasnite različita značenja pojma dobra G. H. von Wrighta, i navedite odgovarajuće primjere za svako od njih.

A. hedonističko dobro	_____
B. utilitarno dobro	_____
C. ljudsko dobro	_____

4. Zadatak esejskoga tipa

U zadatku esejskoga tipa učenik treba napisati strukturiran tekst (sa uvodom, središnjim dijelom i zaključkom). Esej je ograničene duljine (od 400 do 450 riječi). Na temelju ponuđenoga teksta učenik dobiva smjernice za pisanje sastavka. Primjer je dan u oglednome ispitu.

7. NAČIN VRJEDNOVANJA ISPITNIH DIJELOVA

Prvi dio ispita

U prvome dijelu ispita bit će do 30 zadataka zatvorenoga i otvorenoga tipa.

Svaki točan odgovor donosi po jedan bod.

Ukupan broj bodova je **30**.

Drugi dio ispita

Drugi dio ispita je zadatak esejskoga tipa koji donosi **30 bodova**.

Za ovakav tip zadatka izrađuje se ljestvica za ocjenjivanje u kojoj se svaki segment zadatka promatra odvojeno, prema unaprijed određenim kriterijima.

Zadovoljavanje svakoga kriterija nosi određeni broj bodova.

Uz ljestvicu za ocjenjivanje izrađuje se i model odgovor (primjer dobroga odgovora) te što više primjera koji ne odgovaraju model odgovoru (ove primjere potrebno je prikupiti probnim testiranjem ovakvoga zadatka).

Svaki esej ispravljat će barem dva ocjenjivača uz moderiranje od strane članova stručne radne skupine.

Ako esej ukazuje na izostanak znanja i razumijevanja zadane teme te ako je nejasan i nekoherentan učenik dobiva **0 bodova**.

Gramatičke se pogreške ne će negativno bodovati. Iznimke su slučajevi kada ovakve pogreške reflektiraju nepoznavanje ključnih pojmova iz ovoga nastavnoga područja.

8. TRAJANJE ISPITA

Ispit traje 90 minuta bez prekida. Za rješavanje prvoga dijela ispita predviđeno je 30 minuta a za zadatak esejskoga tipa 60 minuta.

9. TEHNIČKI OPIS ISPITA

Učenici dobivaju ispitni materijal koji se sastoji od dvaju ispitnih knjižica, lista za odgovore za prvi dio testa te lista za koncept i lista za čistopis za drugi dio testa.

Dopušteno je pisati, ispravljati odgovore i ponovno pisati po ispitnim knjižicama, ali na listu za odgovore i listu za čistopis to se ne smije činiti.

List za odgovore za prvi dio ispita obrazac je u kojemu učenik točne odgovore na zadatke zatvorenoga tipa označava znakom X u kvadratićima ispod slova ili brojeva, a za zadatke otvorenoga tipa upisuje odgovore na za to predviđeno mjesto.

Pribor

Na ispitu učenici smiju koristiti samo pribor za pisanje, i to plavu ili crnu kemijsku olovku ili naliv-pero.

10. OGLEDNI PRIMJERAK TESTA

Prvi dio ispita

I. Zadatci višestrukoga izbora

UPUTA: U sljedećim zadacima samo je jedan odgovor točan. Na listu za odgovore trebate obilježiti znakom X samo jedan od četiriju ponuđenih odgovora. Točan odgovor donosi 1 bod, a netočan 0 bodova.

1. Grčka riječ *ethos* znači:

- A. dobro
- B. etika
- C. moral
- D. ćud

2. Grčka riječ *synoida* znači svjedok. Riječ *syneidesis*, koja je izvedena iz prethodne, znači:

- A. porota
- B. savjest
- C. presuda
- D. pravednost

3. Mit o Edipu govori o životu obilježenom:

- A. slobodnom voljom
- B. prkosom
- C. sudbinom
- D. kukavičlukom

4. Liberalističko shvaćanje prirodnoga prava izvodi se iz:

- A. vječnoga Božjega zakona
- B. općega dobra
- C. prirodnoga stanja
- D. tijeka i smisla povijesti

5. U suvremenome potrošačkome društvu ljudsko djelovanje, kao i proizvodi, trebaju biti podvrgnuti načelu funkcionalnosti. To je stanje najbliže etičkoj koncepciji:

- A. intuicionizma
- B. emotivizma
- C. eudaimonizma
- D. utilitarizma

6. Prema budističkoj etici kroz četiri plemenite istine dolazimo do dobrog života rješavajući se:

- A. vlasti
- B. moći
- C. patnje
- D. nepravde

7. Mislilac koji je smatrao da se vladar mora baviti samo ratom, vojnim pravilima i stegom, održati svoj život i vlast, te izveo opravdanje nasilja kao sredstva održanja, jest:

- A. Konfucije
- B. Machiavelli
- C. Muhamed
- D. Aristotel

8. Koja religijska tradicija stavlja naglasak na političko učenje?

- A. kršćanstvo
- B. konfucijanizam
- C. budizam
- D. taoizam

9. Koji od stupova islama odgovara kršćanskoj ideji solidarnosti?

- A. salat
- B. savm
- C. zekat
- D. hadž

10. Etičku koncepciju H. Jonasa određujemo kao etiku:

- A. odgovornosti
- B. skrbi
- C. kreposti
- D. koristi

11. Prema intuicionizmu kao metaetičkoj teoriji „dobro” jest odredba koja je:

- A. emotivno prihvaćena, osjećajno odobrena
- B. utemeljena na osjećaju zadovoljstva, ugodi
- C. neposredno shvaćena, jasna sama po sebi
- D. određena prema dužnosti, voljno djelovanje

12. Prema Kantu volji zakone propisuje:

- A. iskustvo
- B. um
- C. sklonost
- D. intuicija

13. Etika dužnosti sistematizira se kao:

- A. deskriptivna
- B. deontološka
- C. relativistička
- D. teleološka

14. Utilitarizam je etika:

- A. dobra
- B. skrbi
- C. vrlina
- D. diskursa

15. Stav: „Svatko ima subjektivna načela moralnosti i ona se kao takva trebaju uvažavati kao moralna.” svojstven je:

- a) amoralizmu
- b) moralizmu
- c) etičkom relativizmu
- d) intuicionizmu

Zadatci povezivanja i sređivanja

UPUTA: U sljedećim zadatcima svakomu pojmu iz lijevoga stupca možete pridružiti samo jedan pojam iz desnoga stupca. Na listu za odgovore trebate uz broj koji označava pojam u lijevome stupcu obilježiti znakom X slovo točnoga odgovora iz desnoga stupca. Svako točno povezivanje donosi 1 bod, a potpuno točno riješen zadatak donosi 4 boda.

16. Formulacijama etičkih učenja pridružite mislioce koji ih predstavljaju.

1. Vrlinu se ne može podučavati.	A. Platon
2. Moralni poredak temelji se na umjerenosti, hrabrosti, pravednosti, mudrosti.	B. Aristotel
3. Djelovanje u skladu s etičkim i dijanoetičkim vrlinama.	C. Sokrat
4. Djelovanje vođeno hedonističkim računom.	D. Augustin
	E. Buddha
	F. Bentham

17. Mislama pridružite njihove autore.

1. „Svoje propise odredit ću po svojim silama i znanju na korist bolesnika i štitit ću ga od svega što bi mu moglo škoditi ili nanijeti nepravdu.”	A. Platon
2. „Onaj pak tko se ne može združivati ili mu ništa ne treba zbog samodostatnosti, taj i nije nikakav dio grada, te je ili zvijer ili bog.”	B. Hipokrat
3. „Jedina svrha vladara mora dakle biti u tome da održi svoj život i svoju vlast...”	C. Trasimah
4. „Čuj dakle: ja tvrdim da pravedno nije ništa drugo nego korist jačega.”	D. Machiavelli
	E. Aristotel
	F. Morus

II. Zadatci dopunjavanja i zadatci kratkih odgovora

UPUTA: U sljedećim zadatcima dopunite rečenicu pojmom koji nedostaje ili kratko odgovorite na postavljeno pitanje. Točan odgovor donosi 1 bod, a netočan 0 bodova.

18. Svojim riječima objasni razlog razdiobe vlasti u demokratskim državama.

19. Što propisuje normativna etika?

20. Što je eugenika?

21. Svojim riječima izrazi Kantov kategorički imperativ.

22. Govori li Sokratu unutarnji glas što treba činiti ili što treba izbjeći?

23. Na kojemu se načelu medicinske etike temelji liječnikovo poštivanje odluke pacijenta koji kao Jehovin svjedok odbija transfuziju krvi?

24. Pročitaj navedeni citat.

„Zemlja ne pripada čovjeku. Čovjek pripada zemlji. To dobro znamo. Sve je u međusobnoj vezi, kao što je porodica sjedinjena krvlju. Sve je povezano. Nije čovjek tvorac tkanice života, već samo vlakno u njoj.”

Svojim riječima objasni zašto je stajalište koje iznosi indijanski poglavica biocentričko?

2. dio ispita

Ovaj zadatak donosi **30 bodova**.

Pažljivo pročitajte navedeni tekst. Prema ponuđenim smjernicama, oblikujte esej s jasnom strukturom:

1. uvodnim dijelom (postavljanjem teze ili hipoteze)
2. središnjim dijelom (analizom i argumentacijom)
3. zaključkom kao sintezom prema dolje navedenoj uputi.

Tekst treba sadržavati između 450 i 500 riječi. Kad završite s pisanjem, izbrojite i napišite broj riječi na list za čistopis. Nečitki eseji bodovat će se s nula (0) bodova. Pogreške u pisanju stručnih naziva i vlastitih imena donose negativne bodove.

U svome dijalogu „Protagora“ Platon tumači mit o Prometeju te kaže kako su bogovi stvorili čovjeka i sve druge životinje, ali je Prometeju i njegovom bratu Epimeteju ostavljeno da ih obdare različitim osobinama. Tako je Epimetej sva fizička svojstva darovao životinjama te ih opskrbio za opstanak, za čovjeka pak, ne ostade ništa. Tada se Prometej dosjeti i podari im vatru i druga civilizacijska znanja.

„A kad su ih htjeli izvesti na svijet (smrtne rodove), narediše Prometeju i Epimeteju da ih opreme i svakome podijele snagu kakva mu pristaje. No Prometeja je Epimetej molio dopuštenje da on izvrši podjelu. 'Kad ja izvršim podjelu', reče, 'ti pregledaj!'. Nagovorivši ga tako stane dijeliti. Kod diobe jednima je davao snagu bez brzine, a slabije je opremao brzinom. Jedne je oružao, a za druge, dajući im prirodu bez oružja, smišljao je neku drugu moć za spas. (...) No kako Epimetej nije bio baš mudra glava, potroši neopazice sva sredstva na nerazumne životinje (...) Našavši se u neprilici, kakav bi spas našao čovjeku, Prometej ukrade Hefestu i Ateni vještu mudrost zajedno s vatrom – ta bez vatre nitko je nije mogao steći niti korisnom učiniti – i tako je eto nadario čovjeka. (...) Otada se čovjek lako snalazi u životu. Prometeja, kako se pripovijeda, stiže kasnije kazna za krađu.“

Smjernice za pisanje eseja

1. Objasnite simbolički smisao Prometejeva dara i moguće razloge Prometejeve kazne.
2. Objasnite pojam božanske moći, te čovjekovo nastojanje da dosegne božansku moć
3. Obrazložite i navedite primjere koje danas možemo smatrati ostvarivanjem prometejskoga sna o ljudskoj moći.
4. Jesu li u ostvarenju ovoga sna sva sredstva dopuštena? Odredite i obrazložite na čemu se temelje granice dopustivosti ako ste ih postavili, ako ih niste postavili obrazložite implikacije takvoga stajališta.
5. Zaključak oblikujte kao odgovor na problem odgovornosti ljudske vrste u situaciji njegove narasle moći nad prirodom.

10. KLJUČ ZA ODGOVORE OGLEDNOGA PRIMJERKA TESTA

I. dio ispita

1.D

2. B

3. C

4.C

5.D

6. C

7.B

8. B

9.C

10. A

11. C

12. B

13. B

14. A

15. C

16. 1C, 2A, 3B, 4F

17. 1B, 2E, 3D, 4C

18. Mogući odgovori:

Razlog razdiobe vlasti je sprječavanje njezine zlouporabe (od onih kojima je ta vlast dana).

Razdioba vlasti postoji zbog nepovjerenja bilo prema čovjeku, bilo prema skupini, da će djelovati za dobro onih nad kojima vlada nakon što dobije tu moć.

Razdioba vlasti postoji da bi jedna vlast drugu kontrolirala, a u svrhu sprječavanja zloupotrebe svake pojedine.

Razlog razdiobe vlasti jest sprječavanje tiranije, koncentracije moći.

19. Normativna etika propisuje moralne norme, stajališta (kako se trebamo ponašati, kako trebamo postupati), pravila ponašanja.

20. Eugenika je

- znanost koja se bavi unaprjeđivanjem nasljednih kvaliteta rase ili uzgoja. (može i: „...unaprjeđivanjem nasljednih kvaliteta ljudi“, „...kontroliranom promjenom nasljednih kvaliteta...“)

- „poboljšanje“ genetskih svojstava populacija i rasa
- realizacija reproduktivnih želja i zahtjeva pojedinaca bez obzira na njihove genetske predispozicije i svojstva

*Kao točni odgovori uvažavaju se i oni koji opisuju eugeniku kao praksu.
- odgovor treba pogađati smisao, a ne nužno i tekst navedenih definicija.*

21. Interpretacija bilo koje od varijanti kategoričkoga imperativa.

Prema drugom umnom biću ne treba nikada postupati kao prema sredstvu, već uvijek kao prema svrsi.

- sve točne interpretacije koje se osnivaju na načelu poopćavanja.

22. Sokratu unutarnji glas govori samo ono što treba izbjegavati (govoriti ili činiti).

23. Temelji se na načelu autonomije.

24. Poglavičino je stajalište biocentričko jer je čovjek u potpunosti shvaćen kao dio prirode (a ne kao biće jednim svojim dijelom iz nje izdvojeno i njoj nadmoćno).

Poglavičino stajalište je biocentričko jer se osniva na doživljaju međusobne povezanosti sve prirode i čovjeka kao njezinog dijela (a ne čovjeka odvojenoga od prirode).

...zato što je u središtu poglavičinoga razmatranja cjelina prirode uzeta kao oduhovljena, živa (a ne kao neživi predmet).

KLJUČ ZA OCJENJIVANJE ESEJA

Kriteriji za vrjednovanje eseja su:

1. adekvatna uporaba pojmova
2. argumentacija
3. adekvatnost primjera i citata
4. kompozicija
5. gramatika.

Način vrjednovanja prikazan je u sljedećim tablicama.

Adekvatna uporaba pojmova (razumijevanje ključnih pojmova)
<p>KLJUČNI POJMOVI:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Simbolički smisao Prometejeva dara2. Prometejeva kazna3. Prometejski san4. Božanska moć5. Odgovornost <p>Svaki pojam se boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Za ocjenjivače će biti navedeni primjeri za svaki od navedenih kriterija.)</p> <p>0 bodova - Učenik/ica u eseju uopće ne određuje tražene pojmove, ili pokazuje neznanje i nerazumijevanje traženih pojmova. (određenje pojma koje nalazimo u učenikovome eseju je posve pogrešno (npr. Prometejev dar je vatra).</p> <p>1 bod – Učenik/ca u eseju pokazuje poznavanje pojma određujući ga (definicijom ili povezivanjem s osnovnom mišlju iz teksta), ali ga dalje ne pojašnjava, ili je pojašnjenje posve ili djelomično pogrešno (npr. Prometejski san je čovjekova težnja da ovlada prirodom)</p> <p>2 boda - Učenik/ca u eseju pokazuje poznavanje pojma određujući ga (definicijom ili povezivanjem s osnovnom mišlju iz teksta), pojašnjava ga svojim riječima na način da se u njegovome objašnjenju ne može se pronaći ništa što bi upućivalo na pogrešno razumijevanje pojma).</p>

Argumentacija

1. Obrazlaganje i navođenje primjera koje danas možemo smatrati ostvarivanjem prometejskoga sna o ljudskoj moći.

2. Određivanje i obrazlaganje granica dopustivosti ako su postavljene, ako nisu, obrazloženje implikacija takvog stajališta.

3. Odgovor na problem odgovornosti ljudske vrste u situaciji njegove narasle moći nad prirodom.

Svaki se čimbenik argumentacije boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Za ocjenjivače će biti navedeni primjeri za svaki od navedenih kriterija.)

0 bodova - Učenik/ica u eseju uopće ne objašnjava zadane probleme.

1 bod – Učenik/ca u eseju nudi nedorečeno objašnjenje problema, ali ga dalje ne pojašnjava, ili je pojašnjenje posve ili djelomično pogrešno.

2 boda - Učenik/ca u eseju pojašnjava problem svojim riječima na način da se u njegovome objašnjenju ne može se pronaći ništa što bi upućivalo na pogrešno razumijevanje problema, no objašnjenje ostaje na razini zadanih tekstova (argumenti izvedeni samo ponavljanjem dijelova ponuđenih tekstova).

3 boda - Učenik/ca u eseju sustavno razrađuje problem odabranim argumentima (koji prelaze okvire onoga što je rečeno u samim tekstovima).

Adekvatnost primjera i citata (ocjenjuje se u cjelini)

0 bodova - Primjera ili citata u eseju nema ili su irelevantni za zadanu temu.

1 bod - Primjeri ili citati djelomično potkrepljuju argumentaciju.

2 boda - Primjeri ili citati adekvatno potkrepljuju argumentaciju.

Kompozicija
<ol style="list-style-type: none"> 1. Postavljanje problema 2. Razrada problema 3. Zaključak <p>Svaki se element kompozicije boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Nije nužno da se elementi u eseju pojavljuju navedenim redoslijedom.)</p>
Postavljanje problema
<p>0 bodova – Učenik/ica u potpunosti pogrešno razumije smjernice i temu eseja, te na njih nije odgovorio.</p> <p>1 bod – Učenik uočava problem, ali je njegova formulacija pojednostavljena (nije na dovoljnoj razini općenitosti - banalizirana je, svodi razinu ponuđenih tekstova na razinu koja ne uključuje poznavanje tekstova, terminologije, koncepcija) ili je neprecizna (na previsokoj razini apstrakcije, postavlja problem preopćenito – ne vezuje ga uz ponuđene tekstove, niti uz neku drugu koncepciju).</p> <p>2 boda – Učenik/ica uočava problem, njegova formulacija je precizna i primjerena zahtjevima eseja (smjernicama i temi), ukazuje na poznavanje terminologije, razumijevanje zadanih tekstova i koncepcija, određena je svrha rasprave – u kojem će smjeru cijela daljnja rasprava ići.</p>
Razrada problema (ocjenjuje se u cjelini)
<p>0 bodova – Učenikova razrada ne slijedi iz postavljenog problema, zapada u protuslovlje a ne primjećuje to u daljnjoj argumentaciji.</p> <p>1 bod – Učenikova razrada slijedi iz postavljenoga problema, ali je pojednostavljena (preuska) ili neprecizna (preširoka).</p> <p>2 boda - Učenikova razrada slijedi iz postavljenoga problema, obuhvaća sve implikacije koje iz njega slijede (u skladu sa smjernicama za pisanje eseja).</p>
Zaključak
<p>0 bodova – Zaključka nema ili ne proizlazi iz razrade postavljenoga problema.</p> <p>1 bod – Zaključak slijedi iz razrade postavljenoga problema, ali je pojednostavljen i neprecizan.</p> <p>2 boda – Zaključak slijedi iz razrade postavljenoga problema, navedene su i objašnjene posljedice koje iz nje slijede. Učenik uzima u obzir sve ključne argumente iz razrade te oblikuje svoj sud ili dvojbu.</p>

Gramatika – stručni nazivi (pisanje i uporaba), osobna imena, konstrukcija rečenica

0 bodova – Konstrukcije rečenica su uglavnom nejasne.

1 bod - Konstrukcije rečenica su uglavnom jasne.

0 bodova –Neispravno pisanje i uporaba stručnih naziva.

1 bod - Ispravno pisanje i uporaba stručnih naziva. (sva)

0 bodova –Neispravno napisano osobno ime.

1 bod - Ispravno napisana osobna imena. (sva)

10. LITERATURA

Svi udžbenici iz Etike odobreni od strane Ministarstva.

NAPOMENA: Nastavnici biraju dodatnu literaturu prema zahtjevima obrazovnih ishoda.